

верхівок, зачувши несподіваний вереск. Тому старша із сестер хутко запропонувала метушливій близнючці прогулятися до річки, й вони обоє вийшли за похилені ворота просторого подвір'я.

Вони жили так, ніби справді були ставковими очеретянками. Бо про сестер Лію, Мію і Софію мало хто що знав. По тому, як померли їхні єдині родичі — дід Гордій, баба Устина й мати Марія, дівчата лишилися самі на відлюдкуватому, хоч і живодайному острові невеликого й густо озелененого селища. Тож нині дівчата знали хутір, на якому жили, ліпше, ніж самих себе. І не сказати, що сестри не виходили в люди, чи не купували харчі в магазинах, або не їздили «в центр» столиці, не навідували кінотеатри... Все це було у їхньому житті, але все це не було їхнім життям.

Вони мало спілкувалися між собою і так само рідко контактували з оточенням. Через це хтось прозивав їх монашками, хтось дивачками, але найчастіше про сестер на прізвище Маковії казали: зашугані¹ дідом онучки.

Його ж, дідовим словом — «зашугані» — й обзивали.

Свого часу трійко сестер вивчилося заочно на вчительок. Відтак Софія проводила уроки вокалу — винаймала кабінет у місцевій музичній школі. І малювала. Але то — для себе.

Лія навчала учнів початкових класів у селищній школі, а Мія... А Мія, хоча й отримала диплом учителя, досі шукала справу свого життя, змінюючи одне захоплення на інше.

Дім, чи радше квартира, де вони мешкали, належала предкам, котрі теж колись учителювали. Молоді

¹ Зашуганий — заляканий, застрашений.

й перспективні педагоги — Устина, у дівочтві Лозова, вчителька молодших класів, та Гордій Маковій, дипломований фізик, — приїхали в Приграддя з Волині з трирічною донькою Марією. Немісцевому подружжю виділили державне житло в учительському, як його називали, будинку. У двох квартирах з окремими входами жили інші родини вчителів, а в середній, теж із власним «підїздом», — пара Маковіїв. Через роки їхня талановита до співу донька Марія вивчилася в столичній консерваторії на вокалістку й зробила шалену, за словами родичів, кар'єру, виступаючи по всіх країнах бувшого СРСР. Ще, наскільки знали жителі Приграддя, вона народила трьох доньок, але виховувати їх довелося дідові-бабі, бо Марія безнастанно гастролювала.

То все було відомо зі слів, зокрема, Устини Костянтинівни, котру саме так усі називали, поки пам'ятали. Навіть внучки іноді забували, що їхня баба Устя вже не строга і взірцева вчителька в школі, а літня домогосподарка на пенсії. Ім'я по батькові причепилося, ніби краватка, котру до смерті не знімав, і до діда Гордія Васильовича. Родичі-вчителі — то вам не просто родичі, тим паче, за радянських часів.

А матір Марію діти бачили лише кілька разів — вона влітала розфуфуреною¹, як казав дід, павою у їхню «глушину» й так само хутко звідти вилітала. Востаннє приїхала додому... помирати.

Діда з бабою немає, якщо точно, вже років сім. А приватизований дім, чи, правда, квартира, зосталася. Довший час у занедбаному «триквартирнику» ніхто, крім сестер, Маковіїв не жив. Але днями почали навідуватися

¹ Розфуфурений — розчепурений, розцяцькований.

незнайомці. Дівчата їх досі не бачили, але чули через стіни, що, як відомо, теж мають вуха.

— Гарна ця осінь, — слабо промовила Лія, примощуючись на грубезний прикорінь старого ясена, що мочив свої «п'яти» в тихій безшумній воді. Дівчина біло позаздрила цьому скривленому розкушняці¹, бо сама обожнювала ходити босоніж і робила це майже до самісіньких снігів.

«Аж-ня² шкода, що сьогодні неділя й прийдуть гості, так би бродила зараз босяком по берегу», — випурхнула й відлетіла геть жвавою птахою Ліїна думка.

Дівчина була вбрана в довгу, до п'ят, малахітову спідницю-плісе з цупкої шерсті в розкидані по всій довжині малопомітні тьмяні ромби, у коротку теракотову тужурку з неміцного шкірозамінника, на ногах мала рижі черевики на товстих підборах із темно-зеленавими — у тон спідниці — шнурівками. На її шиї була цеглова з квітчастим візерунком українська хустка. То — ще бабин подарунок.

День був недільний, сестри виглядали довгождану гостю, тож нарядилися із самого ранку.

Лія, хоч зовні була яскравою і примітною, поводитися, як завше, скромно й нерішуче. Здавалося, ця дівчина без застороги й крок ступити боїться, бо так у всьому, а найбільше в собі, сумнівалася. Навіть тепер, коли захотіла, як ніколи раніше (чи не для цього ця неділя така тиха?), поговорити з Мією, трималася тихо й обачно: слова добирала, думки, мов борошно через сито, просію-

¹ Розкушняка — той, хто живе в розкоші.

² Аж-ня — аж.

вала, аби нікого не образити, сестру не роздратовати, себе не скомпрометувати.

— Гарна ця осінь, правда? — перепитала сестру-близнючку — не знала, з чого почати балачку, що вихвачувалася з неї, як із хмиззя вогонь.

Мія тим часом не зважила на запитання сестри, бо знічев'я взялася кружляти по берегу, наспівуючи англійською (сама переклала) народну пісню «При долині мак, при широкій мак»¹.

— Не думала, що так сильно все це любитиму, — знову звернулася Лія до Мії, хоч сама дивилася вдаль, задумано обпершись у стовбур. Вона часто так робила: вглядалася в те, що ледь виднілося. — Чи ні, — виправилася, — що коли згадуватиму дитинство, відчуватиму, як сильно насправді я все це любила й люблю, — чітко додала, хоч і неголосно.

Лія мала на увазі, що рідне, вочевидь, дається людині взнаки саме так: дивишся на щось із минулих років і згадуєш себе в тому часі, згадуєш і дитинієш, дитинієш і малієш. Коли малієш, то по-особливому зворушливо почувашся, відтак розумієш: любиш те, про що згадуєш. А те, що любиш, те сприймаєш за рідне. З чим ріднишає, те любиш. Тому рідне — то завжди любимо.

Але сестрі вона цього не сказала, лише запитала, не зводячи погляду з далини.

— А ти?

— Що я? — перепитала Мія, далі мугикаючи пісню під ніс. Попри дзеркальну схожість із сестрою, вона була вдягнена геть інакше — у все чорне й шкіряне. Співаючи

¹ «При долині мак, при широкій мак» — весняна обрядова хліборобська пісня, хоровод, у якому беруть участь дівчата, молодіці й малі діти.

восени весняно-літню співанку, та ще й англійською, вистукуючи народні мотиви підшвами стильних ботів чоловічого крою, закидаючи раз по раз продовгуватими полами доладного піджака з гострими широкими комірами й ляскаючи долонями по приталених лискучих штанях, вона скидалася на іноземку, яка приїхала в Україну вивчати звичаї та культуру. Ці поєднання, на перший погляд, здавалися несумісними, дисгармонійними, недоречними, сміховинними. Та вже за кілька хвилин погляд ніби прикипав до цієї дівчини. Мія чарувала не тільки розкутими рухами, яскравою вродою і тонким станом. Вона вабила якраз незрозумілістю своїх дій, якоюсь невидимою внутрішньою свободою та невагомістю, що їх старанно приховувала, бо виказувати справжність її не навчили, а за життя діда-баби й суворо забороняли. Було в Мії щось від пташиного духу. Від неї віяло полем, невловимістю, летом.

Лія напише в щоденнику про сестру:

Іноді мріється стати пташкою. Щоб долетіти туди, куди найбільше хочеться. І щоб приблизитись до неба — то найвірогідніше. Пташка дивиться з вищину вниз, і те, що тут, поміж нас, їй видається таким малим і таким незначущим. Бо хіба є щось вищим за саму високість? За те, що наближує нас до неба?.. Тому так хочемо мати крила, щоб піднятися над собою і глянути звідтам долу і впевнитися, якими насправді ми всі є малими. А те, чим зазвичай переймаємося, взагалі стає нічим, коли б раптом злетіти...

Пташці багато не треба, вона з малим почуватється щасливо. Тільки б крила й можливість літати. Тільки б вільна. І тільки б висота.

Якби жінка була пташкою...

*Була би тоді самодостатньою...
Мабуть.
Іноді Мія скидається на пташку.
А може, і є нею. Та тільки — зсередини.
Чи вродилася такою, чи стала...
Невідомо.
Поки.*

До того ж Мія мало залежала від емоцій, могла змінювати їх щохвилино і не підкорятися їм. Бувало, нагадувала дику кішку, а траплялося — хатню пестунку. Мала характер м'який і невимогливий, але й задирчастий, непостійний. Часом приковувала до себе увагу, мов метал, розпечений вогнем, а іноді холодила сказаним, як зледенілою водою. Мія була непояснимою, як сама любов, невгамовною, ніби вітер.

Утім, було й те, від чого вона залежала, як і сестра-близнючка. І це — дитинство.

Нині, й далі по-незвичному співаючи й чудно тупаючи-пританцьовуючи на сируватій землі, замість відповісти сестрі, зупинилася, перекинулася на серйозну, запитала:

— Що ти зараз згадуєш, Ліє? — Підійшла ближче.

Лія уважно роздивилася простору даль. Зауважила: на тамтому березі якийсь молодик, орудуючи вправно фотоапаратом, знімкував зів'ялі квіти й присохлу траву. Дівчина добре це запримітила, бо які ще світлини можна робити на куцому вигоні, де ні людей, ні дерев, ні плодих кущів, на відміну від «зарослів» поруч із їхнім будинком. По той бік річки стояла одна, знай, стомлена трава й сумні одцвілі стебла.

— Згадала, як ти малою загубила сережки на тому березі, — відповіла Лія. І хутко продовжила: — Бабині

срібні гранатові. Як ми тоді боялися, що дід нас через це до хати не пустить... Як ми ті сережки шукали в піску до самої ночі...

— ...і не знайшли. Ага, було таке, пригадую, — бадьоріше за сестру мовила вбрана в чорне близнючка, доповнивши: — Ти так сильно тоді злякалася, що дід мене наб'є! А я якось спокійніше до того поставилася... Ну, випали сережки з кишені... То ж не я упала з дерева, хоча сотню разів те могло статися... — Зирнула в темну пашу ясена, широко засміявшись і продемонструвавши рівність своїх красивих зубів. — Ото за це він мене точно відлупив би ломакою, — додала.

— Думаю, не тебе...

— Ну, так, бабу Устю, — виправилася Мія.

— І нащо ти зняла тоді з вух ті сережки? — вела своє Лія.

— Бо думала, що в кишені ліпше збережуться, ніж на моїх вухах, — знову лунко засміялася. — Мені ж їсти не давай, тільки б пониряти. Метеор! Як казав дід...

— «Клятий метеор», так він казав, — виправила Мію старшунка.

Вертлява сестра аж стрепенулася, так здивувалася почутому.

— Не думаю, що то з великої злості він так казав, — захистила предка. Мії не подобалася ця розмова, не любила вона насправді ні спогадів, ані мрій. Любила теперішність, хоча й залежала від минулого, бо всі ми звідти. Тільки дехто з минулим уміє розпрощатися, з теперішнім скомпанувавшись¹, а дехто з ним, як із другом незмінним, до самої старості попідруки йде, не розчувши,

¹ Скомпануватися — здружитися.

що насправді то — недруг. Бо друг не сковує, а розковує, не обтяжує, а звільняє — чи від дурних думок, чи від руйнівних комплексів. Мія потайки це розуміла, але зізнатися в тому боялася. Як і сестра. Тим-то й тягла за собою спогади про дитинство з усіма його наслідками, як безцінну, хоч і надміру важку ношу.

Навіщо Лія почала цю розмову?

— Для діда обізвати когось було, як «добрий день» сказати, — тим часом засміялася Мія, бо їй, попри все, хотілося нині співати й танцювати.

Лія тим часом повела далі:

— Думаєш, Андрій їх узяв? — врешті глянула в очі сестрі-близнюці.

— Айдер, — виправила Мія сестру, звівшись на ноги й відвівши вбік погляд. — Його насправді звати Айдером, — стала розминатися, ніби на шкільній ранковій зарядці.

— Так, але це, певно, тільки ти одна з «триквартирника» й знала. Усі завжди казали на нього «Андрій»...

— Ні, він тих кульчиків¹ не взяв, я впевнена, — відповіла Мія. — Я зняла їх, бо думала, що з вух повипадають через мою біганину й пірнання. Поклала їх у кишеню дідової сорочки. Він мені віддав її назовсім, голубу таку, маєш пам'ятати...

Лія кивнула на знак згоди. Мія продовжила:

— Той час я не люблю згадувати, — струснула рудою чуприною. — Нічого доброго тоді взагалі не було! Ніде! Ні вдома, ні в школі! Хочу забути, викинути з голови той кінець дев'яностих, коли вчителям по півроку не давали зарплат і ми жили голі-босі! — Мія спалахнула, мов

¹ Кульчики — сережки.

сірник, але хутко стишилася. — Ходили, у чому було... Позориська-посміховиська, — з усміхом видала останні слова. Бо раптове згадування того, що зараз вона виглядає «на всі сто», миттєво втішило й осяяло її серце, як кімнату — увімкнене поночі світло. Будь-які прикрі спомини про колишнє безгрошів'я розтавали в раптовій видноті, як і ненависна їй темінь. Мія любила яскравість у всьому.

— Я ходила в бабиній кримпленовій квітчастій спідниці — найгарніша у її гардеробі була, з неї сарафан мені вийшов, пам'ятаєш? — Лія й собі усміхнулася. — Нічого, проходила в ньому до школи весь шостий клас!

— Бо мала була, — відказала на те Мія, і додала: — Що ми тоді розуміли? Нічого ми не розуміли. Ніхто тоді думати нас не вчив. Усе треба було запам'ятовувати, вчити напам'ять, зазубрювати, закарбовувати, цитувати, знати спросоння, як алфавіт.

— ...як табличку множення, — виправила Лія.

— Або як табличку множення, — погодилася сестра. — Що нам казали, те мали знати. Ні більше, ні менше. Знаєш те, що тобі наказано знати, — молодець! Знаєш менше — погано. Знаєш більше — теж погано, бо забиваєш голову не тим, чим треба, воно тобі в житті не пригодиться... Так і жили.

— Може, ми й не розуміли нічого, але знали, що добре жити — то таки не так, як ми жили, що то якимось поіншому. Але згадай нашу Софію, — Лія завела мову про найстаршу сестру. — Їй уже двадцять чотири було, а вона в дідових перешитих штанях у школу до учнів ходила... Згадай, як баба ті штани обрізала й уручну вшивала... Сірі такі, з кантами...